

Rekreasyonel Turizm Açısından Kop Dağı'nın Peyzaj Potansiyelinin Belirlenmesi

Işık SEZEN¹

Sevgi YILMAZ²

¹Atatürk Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Erzurum (isiksezen@atauni.edu.tr)

²Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Erzurum

Geliş Tarihi : 02.09.2010

Kabul Tarihi : 16.12.2010

ÖZET : Kop Dağı, tarihi İpek Yolu'ndan geçen Erzurum-Bayburt karayolu üzerinde yer almakta olup, Doğu Anadolu Bölgesi'ni Karadeniz Bölgesi'ne bağlamaktadır. Kop Dağı üzerinde yer alan kayak evi ve günü birlik tesislerde gerçekleştirilen kış sporları kış turizmine, yaylaları yayla turizmine, şehitliği tarihi ve kültürel bir varlık olarak tarihsel alan turizmine imkan tanımaktadır. Bu çalışmada Kop Dağı'nın rekreasyonel peyzaj potansiyeli incelenmiş ve doğal-kültürel kaynakları bakımından kış turizmine, yayla turizmine, tarihsel alan turizmine, kuş gözlemciliğine, fotosafari, atlı doğa yürüyüşü, trekking, dağ bisikleti turları, kamp ve karavan turizmi, botanik turizmine imkan sağlayacak bir potansiyele sahip olduğu saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: turizm, rekreasyon, Kop Dağı, Erzurum-Bayburt karayolu, dağ peyzajı

Determination of Landscape Potential in Kop Mountain Region for Recreational Tourism

ABSTRACT : Kop mountain is on ancient Silk road leading on Erzurum- Bayburt highway linking Eastern Anatolia to Blacksea region. Ski centre in the mountain can serve winter tourism, plateaus can serve plateau tourism and martyrdom area can serve history tourism.

In the present study, recreational landscape potential of Kop Mountain was evaluated and it was determined that the mountain can provide possibilities with its natural and cultural values for winter tourism, plateau tourism, historical tourism, bird watching, photo-safari, horse riding, trekking, mountain biking, camp and caravan tourism, botanical tourism.

Keywords: tourism, recreation, Kop mountain, Erzurum-Bayburt highway, mountain landscape

GİRİŞ

İçinde yaşadığımız doğal ve kültürel çevre, turizmin dünya üzerindeki ilk ortaya çıkışından bu yana onunla karşılıklı bir etkileşim içinde olmuştur. Aslında turistik eylemler, farklı doğal ve kültürel çevrelerin görülme arzusundan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle çevreyi, turizmin varlık nedeni saymak yanlış değildir. Başka bir deyişle, iyi korunmuş doğal ve kültürel çevre turizmin ana sermayesidir. Turistik tesisler, altyapı ve ulaşım olanakları bu sermayenin ekonomik amaçlarla değerlendirilmesine hizmet eden unsurlardır. Turistik potansiyel, turizmin en temel koşuludur. Turizm yatırımlarının yönlendirilmesinde ve bunun çevresel değerlerinin yok edilmeden gerçekleştirilmesinde, turizme konu olacak alanın sahip olduğu değerlerin ve turistlerin beklentilerini karşılama yeteneğinin bilinmesi gerekir (Kalem ve Çelem, 2000).

Ülkemizde doğal ve kültürel kaynak değerine sahip olduğu öngörülen alanların turizme kazandırılması, turizmin çeşitlendirilerek tüm yıla yayılması için çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu bağlamda, Yılmaz vd (2000) Palandöken ve Sarıkamış kış turizm merkezlerini, Güçlü (1982) Trabzon-Erzurum karayolunu, Acar (1993) Trabzon-Rize karayolunu ve çevresini, Öztürk (2005) Kastamonu-Bartın Küre Dağları'nı, Demirulus (2006) Nemrut Dağı'nı doğal ve kültürel kaynak değerleri yönünden inceleyerek rekreasyonel turizme sağlayacakları katkıları belirlemiş ve önerilerde bulunmuşlardır.

Günümüzde kent insanı turizm ve rekreasyon ihtiyacını karşılamak amacıyla kısa süreli ve hafta sonu tatillerinde yakın çevrede yer alan doğal ve kültürel güzelliği olan alanları tercih etmektedir. Bu bağlamda özellikle Erzurum ve Bayburt kentlerinde yaşayan insanların turizm ve rekreasyon ihtiyaçlarını karşılayabilecek potansiyele sahip olan Erzurum-Bayburt arası güzergahta yer alan Kop Dağı çalışma konusu olarak belirlenmiştir. Ayrıca, Kop Dağları Doğu Anadolu Bölgesi'ni Karadeniz Bölgesi'ne bağlaması ile ayrı bir öneme sahiptir.

Kop Dağı'nın doğal bitki örtüsünü step formasyonu oluşturmakta olup, orman örtüsü bakımından zengin değildir. Bu örtünün alt sınırı, 1900-2000 metrelerde başlamakta ve üst sınır 2400 metrelerde son bulmaktadır. Bu doğal bitki örtüsü, yer yer *Astragalus globosus* Vahl. (Yuvarlak geven) topluluklarıyla, yer yer de geniş alanlarda mera hayvancılığına uygun verimli çayırıklarla kaplı bulunmaktadır (Anonim, 2006).

Çalışma alanında genellikle ormanların doğal yayılışının en üst sınırı ve pineatum denilen zonda yer almaktadır. Bu orman yayılışının üstünde Alpinetum denilen zonda ise alpin bitkilerinin olduğu görülmektedir. Genellikle yüksek rakımlarda *Pinus sylvestris* L. (sarıçam), *Populus tremula* L. (titrek kavak) ve *Betula pendula* Roth. (huş) ağaçlarından; alçak rakımlarda ise *Quercus* sp. (meşe), *Ulmus glabra* Huds. (karaağaç), *Rosa canina* L. (kuşburnu) gibi ağaç ve ağaççıklardan oluştuğu belirlenmiştir

(Anonim, 2004). Çalışma alanında hakim olan bozkır, dağ stebi, uzun boylu step-çayır, orman olmak üzere diğer bölgelere göre farklı bitki toplulukları ayırt edilmektedir. Kireçli topraklarda yetişen, kireci seven bitkiler oldukça yaygındır (Atalay ve Mortan, 2006).

Kop Dağı'nın jeolojik yapısını; kretasae, genç senozoyik ve ofyolitler, jeomorfolojik yapısını; aşıntı tepelik dalgalı arazi ve kıvrım dağları (Anonim, 1977), toprak yapısını kestane rengi-kırmızımsı kahverengi, kahverengi-kırmızımsı kahverengi topraklar (Dizdar, 2003) oluşturmaktadır. İklimsel özellikler açısından incelendiğinde yıllık ortalama %65 neme, 14-20 m/sn maksimum rüzgar hızına, 5-7°C yıllık ortalama sıcaklığa, 400-500 mm yıllık ortalama yağışa (Anonim, 2007a) sahiptir.

Kop Dağı 2000-3000 m'nin üzerinde rakıma sahip olup atlı, dağ ve doğa yürüyüşüne elverişlidir (Anonim, 2005). Kop Dağı'nda kamp ve karavan imkânları mevcuttur (Anonim, 2007b). Kop Dağı gerek panoramik güzelliği, gerek kış turizmi

olanakları ve gerekse dağa ilişkin macera, keşif aktiviteleri açısından turistik potansiyel içeren bir bölgedir (Anonim, 2005).

Bu çalışmanın amacı, daha önce yapılan çalışmaların ışığı altında Kop Dağı'nın rekreasyonel, doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin incelenerek alanda mevcut olan turizm ve rekreasyon alanlarına ilave olarak çevreye duyarlı turizm ve rekreasyon gelişimini sağlamak, doğal ve kültürel kaynak değerlerini turizme kazandırmaktır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın materyalini Kop Dağları ve yakın çevresi oluşturmaktadır. Araştırma alanı içerisinde Erzurum'un Ilıca ve Aşkale ilçeleri, Kop Dağı ve Bayburt yakınları girmektedir. Çalışma alanı Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz Bölgesi arasında bir geçiş noktası konumundadır. Çalışma materyali olarak belirlenen alan (Kop Dağı) harita üzerinde daire içine alınmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışma alanı

Çalışmada, yöntem olarak etüt, veri toplama, analiz ve sentez kullanılmıştır. Çalışmanın 1. aşamasını oluşturan etütte, çalışma alanı doğal ve kültürel yönden incelemeye tabii tutulmuştur. Araştırma alanına gidilerek turizm imkanları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu aşamada fotoğraflar çekilmiş, halkla görüşmeler yapılmış, alanın mevcut bitki örtüsü incelenmiştir.

2. aşama olan veri toplama da ise Kop Dağı'nın Erzurum-Bayburt kesimi ile ilgili daha önce yapılan literatür çalışmaları incelenmiştir. Bu çalışmalara ulaşılarak çalışma alanı hakkında bilgi elde edilmiştir. Ayrıca Bayburt ve Erzurum'daki resmi ve özel kuruluşlardan da çalışma alanının doğal ve kültürel yapısı ile ilgili bilgiler toplanmıştır. Alanın doğal yapısı ile ilgili verileri; bitki örtüsü, topoğrafik yapısı, su varlığı (Karasu Nehri), Kop Dağı yayları, kültürel yapısını ile ilgili verileri ise; kış turizmi tesisleri, Kop Dağı Şehitliği, kırsal yerleşim alanları

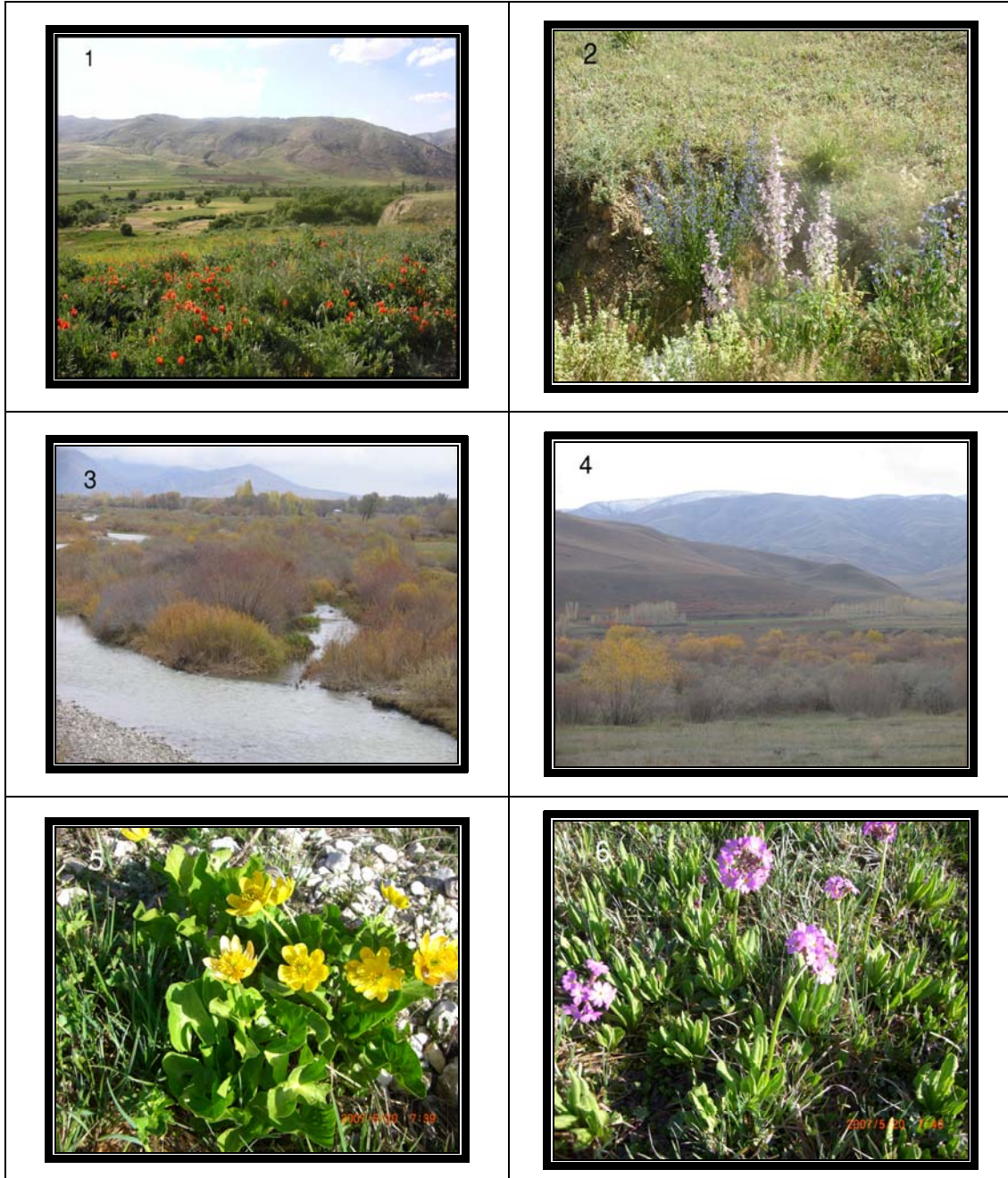
oluşturmaktadır. Çalışmanın 3. aşaması olan analizde de toplanan bu veriler değerlendirmeye tabii tutulmuştur. Çalışma alanının kaynak değerlerinin kış turizmine, yayla turizmine, tarihsel alan turizmine, kuş gözlemciliğine, fotosafari, atlı doğa yürüyüşü, trekking, dağ bisikleti turları, kamp ve karavan turizmi, botanik turizmine uygun olduğu görülmüştür. 4. aşaması olan sentezde ise; çalışma alanının kaynak değerlerine uygun turizm-rekreasyon aktiviteleri önerilmiş, bu aktiviteler harita üzerinde photoshop programı kullanılarak işaretlenmiştir.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Kop Dağı, Doğu Anadolu Bölgesi ve Karadeniz Bölgesi'nin kesişim noktası olan Bayburt ili sınırları ile Erzurum Ovası üzerinde yer almaktadır. Erzurum'a 80 km, Bayburt'a ise 39 km mesafede ve 2600 m rakıma sahiptir.

Çalışma alanında yer yer erozyon sorunu bulunmakta olup, yol güvenliği iyi, yönlendirme levhaları yeterlidir. Kop Dağı'nda zaman zaman kar yağışından dolayı ulaşımda aksaklıklar görülse de genel olarak yol düzgündür. Alanda bazı noktalarda taş düşme tehlikesi, çığ tehlikesi bulunmaktadır. Doğal peyzajı bozan çirkin yapılaşmalara da yer yer rastlanmaktadır. Ama genel olarak trafik güvenliği açısından iyi durumdadır.

Araştırma alanında yapılan incelemeler sonucunda Kop Dağı'nda *Glaucium* sp (Boynuz gelincik), *Echium vulgare* L. (Adi engerekotu), *Caltha palustris* L. (Bataklık nergisi), *Primula auriculata* Lam. (Çuha çiçeği), *Primula elatior* L. (Çuha çiçeği), *Muscari neglectum* Guss. (Salkımlı Sümbül), Karasu Nehri çevresinde *Prunus* sp., *Juniperus* sp.(ardıç), *Pyrus* sp (Ahlat) bitkilerine rastlanmıştır (Şekil 2,3)

Şekil 2. Kop Dağı bitki örtüsü (1. *Glaucium* sp, 2.*Echium vulgare* L. (Adi engerekotu), 3. Karasu Nehri çevresindeki genel bitki örtüsü, 4. *Prunus* sp., *Juniperus* sp.(ardıç), *Pyrus* sp. Karışımı, 5. Kop Dağı'nda *Caltha palustris* L. (Bataklık nergisi), 6. Kop Dağı'nda *Primula auriculata* Lam. (Çuha çiçeği)

Şekil 3. 1. Kop Dağı'nda *Primula elatior* L. (Çuha çiçeği), 2. Kop Dağı'nda *Muscari neglectum* Guss. (Salkımlı Sümbül)

Kop Dağı her iki yakasında yer alan kırsal köy yerleşimleri ile dikkat çeker. Ayrıca kayak merkezi özellikle Bayburt'a hizmet vermektedir. Mekanda bir otel ve lift mevcuttur. Kop Dağı'nın Erzurum sınırları içinde kalan kısmı dağ ve yayla turizmine, Kop Dağı sahip olduğu bitki potansiyeli ile botanik turizmine elverişli olanaklara sahiptir. Zirvesinde yer alan *Populus tremula* (titrek kavak), *Juniperus communis* var. nana (yaylıcı ardıç) ve *Quercus* sp. (meşe)

dikkat çekmektedir. Kavakların oluşturduğu sonbahar yaprak rengi oldukça etkileyicidir.

Kop Dağı'nda kamp alanlarına yer verilmesi kampçılığa, yaylaların bulunması yayla turizmine, Kop Dağı Kayak Merkezi (Şekil 4)'nin yer alması kış turizmine, Kop Dağı Şehitliği'nin yer alması tarihi ve kültürel değerlere, Kop Dağı'nın ve Çoruh Nehri'nin etrafında bulunan bitki örtüsü botanik turizmine imkan tanımaktadır.

Şekil 4. Kop Dağı Kayak Merkezi

TARTIŞMA VE SONUÇ

Kop Dağı ve çevresi doğal bitki örtüsü, topoğrafik yapısı, ova, dağ, yayla, vadi alanlarının yer alması, Kop Dağı yakınında yer alan Karasu Nehri'nin varlığı ile turizm ve rekreyona katkı sağlayabilecek durumdadır. Çalışma alanı boyunca yer alan tarımsal alanlar ve köy yaşantıları tarımsal peyzaj için önemli bir örnektir.

Manzara kalitesini artırmaya katkıda bulunan Kop Dağı, doğal bitki örtüsüyle botanik turizmine

kaynak oluşturmaktadır. Nitekim Şengül (1999) Kop Dağı ve çevresinin florasını incelemiş ve çok sayıda bitki türünün varlığını tespit etmiştir. Ayrıca konumu, topoğrafik yapısı ile dağ turizmi, kamp ve karavan turizmi, trekking, atlı doğa yürüyüşü, bisiklet turizmi, mağara turizmi, av turizmi, foto safari için imkan verebilecek zenginliğe sahiptir.

Karasu Nehri çevresi de bitki örtüsü bakımından flora turizmi için önemli bir değere sahiptir. Kop Dağı Şehitliği tarihi bir varlık olarak kültür turizmine

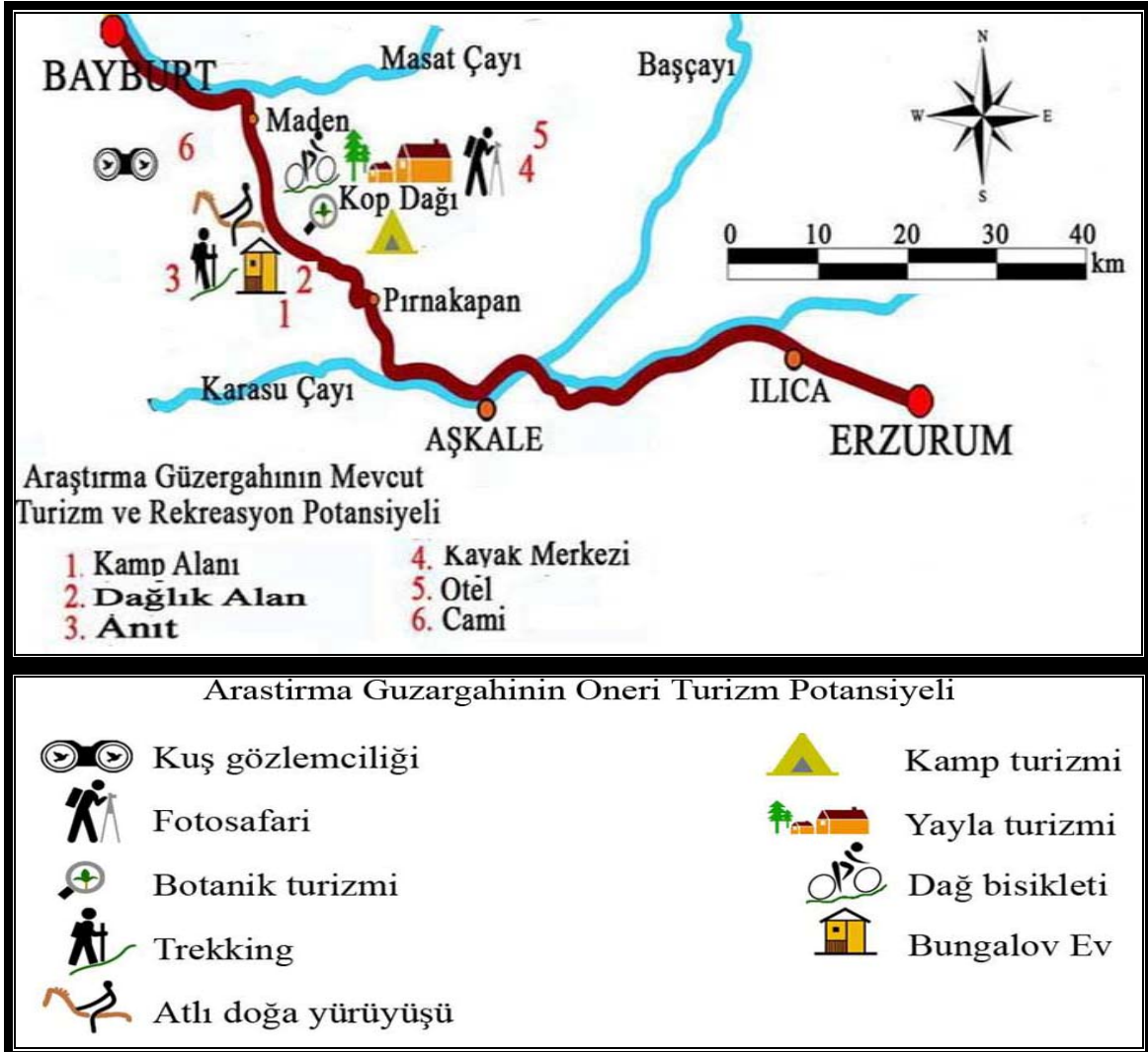
katkıda bulunmaktadır. Nitekim, Kop Dağı'nda, 1916 yılında Ruslar'a karşı verilen mücadele neticesinde binlerce şehit verilmiştir. Şehitler anısına yapılan Kop Dağı şehitliği her yıl çok sayıda insan tarafından ziyaret edilmektedir. Bayburt ilinde her yıl yapılan Dedekorkut Şenlikleri kapsamında da Kop Dağı şehitliği'ne önem verilmektedir. Bu da Kop Dağı'nın tarihi ve kültürel bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Erzurum Ovası da önemli kuş gözlem alanlarından biridir. Erzurum ovası üzerinde yer alan Karasu Nehri çevresi kuş gözlemciliği yapılabilir niteliktedir. Bu amaçla nehrin yakın çevresinde kuş gözlem noktalarının kurulması önerilmektedir.

Karasu Nehri çevresi bitki örtüsü yönünden zengin bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyel botanik turizmine katkıda bulunmaktadır. Karasu Nehri çevresi ve Kop Dağları'ndaki bitki örtüsünü görmek ve fotosafari, trekking için ilgili kuruluşlarla işbirliğiyle eğitim programları hazırlanmalıdır. Çok

sarp ve güç geçit veren bir özelliğe sahip olan Kop Dağı, dağ bisikleti, trekking, atlı doğa yürüyüşü gibi dağ turizmine, kayak tesisleri ile kış turizmine, Kop Dağı yamaçları çevresindeki yaylalık alanlarıyla yayla turizmine imkan tanımaktadır. Kop Dağı Kayak Tesisleri çevresi, Kop Dağı yaylaları ve Karasu Nehri'nin çevresinde kamp ve karavan alanları, bungalov evler, yayla evlerinin kurulması önerilmektedir.

Özellikle Erzurum ve Bayburt'ta yaşayan insanlar için turizm açısından yeni alternatif bir bölge olabilecek niteliğe sahip olan Kop Dağı ve çevresi, sıcak yaz aylarında tertemiz doğası, renk renk çiçeklerin açtığı, billur gibi suların aktığı yaylaları ile, Kop Dağı Kayak ve Kış Sporları Merkezi, doğal kayak pistleri cazibe merkezi olma özelliğini taşımaktadır ve nitekim son yıllarda yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir. Şekil 5'de çalışma alanında mevcut olan ve önerilebilecek turizm ve rekreasyon aktiviteleri verilmiştir.

Şekil 5. Çalışma alanının mevcut ve öneri turizm potansiyeli

Sonuç olarak; Kop Dağı'nın sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerin kullanılabilmesi için önerilen turizm aktivitelerinin gerçekleştirilebilmesi gerekmektedir. Bu aktivitelerin gerçekleştirilebilmesi için Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Kop Dağı'nın sahip olduğu kaynakları değerlendirmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, C., 1993. Trabzon-Rize Arası Karayolu Ve Yakın Çevresinin Doğal, Sosyal, Kültürel Ve Görsel Değerlerinin Peyzaj Gelişimindeki Rolü Ve Peyzaj Planlama Açısından İncelenmesi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 134.
- Anonim 1977. Yeni Türkiye Atlası. M.S.B. Harita Genel Müdürlüğü.
- Anonim, 2004. T.C. Erzurum Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü Erzurum İl Çevre Durum Raporu, Erzurum, 2004.
- Anonim, 2005. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Ekonomik-Toplumsal-Mekansal Örgütlenme İçin Dar Bölge Polarize Model, Erzurum-Erzincan-Bayburt Bölgesel Gelişme Planı, Analitik Rapor.
- Anonim, 2006. Doğal Bitki Örtüsü. Erzurum Valiliği, <http://www.erkurum.gov.tr>
- Anonim, 2007a. Türkiye Coğrafya Atlası. Doğan Burda Dergi Yayıncılık Pazarlama A.Ş.
- Anonim, 2007b. Bayburt İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Atalay, İ., Mortan, K., 2006. Resimli ve Haritalı Türkiye Bölgesel Coğrafyası. İnkılap Kitabevi Anka Ofset Tesisleri, İstanbul.
- Demirulus, H., 2006. Nemrut Kraterinin Büyüleyici Atmosferine Yolculuk. Ekoloji Dergisi, sayı:12 (Ekim-Aralık 2006).
- Dizdar, M.Y., 2003. Türkiye'nin Toprak Kaynakları. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Teknik Yayınlar Dizisi No:2, Ankara.
- Güçlü, 1982. Trabzon-Erzurum Karayolunun Rekreasyon ve Turizm Yönünden Planlama İlkelerinin Saptanması, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Doktora Tezi, Erzurum,1982
- Kalem, S., Çelem, H., 2000. Doğal ve Kültürel Değerlerin Korunabilmesi İçin Turizm Potansiyelinin Belirlenmesinde Bir Yöntem Yaklaşımı. TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Peyzaj Mimarlığı Kongresi, 19-21 Ekim 2000.
- Öztürk, S., 2005. Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı'nın Rekreasyonel Kaynak Değerlerinin İrdelenmesi Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Seri: A, Sayı: 2, Yıl: 2005, ISSN: 1302-7085, Sayfa: 138-148
- Şengül, M., 1999. Kop Dağı ve Çevresinin Florası. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Yılmaz, H., Şimşek, E.E., Bulut, Y., Zengin, M., 2000. Rekreasyonel Kaynak Değerleri Yönünden Palandöken ve Sarıkamış Kış Turizm Merkezlerinin Değerlendirilmesi. TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Peyzaj Mimarlığı Kongresi, 19-21 Ekim 2000.